

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี ความคาดหวัง
 - 1.1 ความหมายของความคาดหวัง
 - 1.2 ทฤษฎีความคาดหวัง
 - 1.3 ปัจจัยกำหนดความคาดหวัง
2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 2.1 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
 - 2.1.1 การจัดประสบการณ์
 - 2.1.2 บุคลากร
 - 2.1.3 สื่อการเรียนรู้
 - 2.1.4 การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่
 - 2.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน
 - 2.1.6 การให้บริการและอำนวยความสะดวกอื่น
 - 2.2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
3. ธรรมชาติของเด็กปฐมวัย
 - 3.1 คุณลักษณะตามวัย
 - 3.2 พัฒนาการด้านต่าง ๆ
 - 3.3 การเรียนรู้
4. บริบทโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2
 - 4.1 จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน
 - 4.2 สภาพแวดล้อมของนักเรียน
 - 4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง
 - 4.4 ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิด ทฤษฎี ความคาดหวัง

1.1 ความหมายของความคาดหวัง

ความหมายของการคาดหวัง ได้มีผู้กล่าวถึงในทฤษฎีที่แตกต่างกันซึ่งจะนำมาเสนอไว้โดยสังเขป ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2535 : 495) ได้ให้ความหมายว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลนั้น ๆ ว่าควรจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ อย่างไร

พจนานุกรม ไทย-อังกฤษ (2534 : 61, 314) ได้ให้ความหมายของคำว่า คาด ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Anticipate และ Expect แปลว่า คาดหมาย และ Calculate แปลว่า คาดคะเน ส่วนคำว่า หวัง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Hope และ Expect

พจนานุกรม อังกฤษ-ไทย (2547 : 169) ได้ให้ความหมายของคำว่า Expect แปลว่า คาด คาดคิด คาดหวัง คำว่า Expectation แปลว่า ความหวัง ความคาดหมาย คำว่า Anticipate แปลว่า คาดการณ์ คาดคะเน หวัง และคำว่า Hope แปลว่า หวัง

สุรางค์ จันทร์เอม (2529 : 55) ได้ให้ความหมายของ ความคาดหวัง ว่า หมายถึง ความเชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งน่าจะเกิดขึ้น และสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้น เหตุการณ์จะเกิดขึ้นตรงตามความเชื่อหรือคาดการณ์ล่วงหน้าหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน หากความคาดหวังนั้นประสบความสำเร็จหรือถูกต้อง จะมีเจตคติที่ดีหรือมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากความคาดหวังจากเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติงาน หมายถึง ความคาดหวัง (ความเป็นไปได้) ที่ว่าถ้ามีความพยายามแล้วข้อมนำไปสู่การกระทำ แม้การกระทำที่เสร็จจะไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะงานยากเกินไปหรือประเมินค่าไม่เพียงพอหรือบุคคลขาดความชำนาญ

วิชุลดา งามปลอด (2540 : 10) ได้ให้ความหมาย ความคาดหวังว่า ความคาดหวัง เป็นความคิดที่บุคคลมุ่งหวังหรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่นให้กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนปรารถนาให้เป็นไป

Mondy และคณะ (พิสิฐ มหามงคล, 2546 : 20 ; อ้างอิงมาจาก Mondy และคณะ. 1990) ให้ความหมายของความคาดหวังว่าเป็นการคาดการณ์ของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ โดยบุคคลจะใช้ประสบการณ์ที่เคยประสบมาเป็นปัจจัยกำหนดความคาดหวัง ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ความคาดหวังเป็นความรู้สึกความคิดเห็นเป็นประจักษ์ พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลจะเป็นไปเพื่อการได้รับผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้

โดยสรุป ความคาดหวัง คือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ที่มีความคาดหวังและนึกจะให้ได้ จะให้เป็น คิดว่าจะเป็น เชื่อว่าจะเป็น และคาดการณ์ล่วงหน้า ต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

1.2 ทฤษฎีความคาดหวัง

ทฤษฎีความคาดหวังของวูม (อริญชัย เปียทอง. 2542 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Broom. 1964) เป็นทฤษฎีที่พยายามคาดการณ์หรืออธิบายถึงระดับกำลังกายกำลังใจที่บุคคลอุทิศให้กับงาน ทฤษฎีนี้เชื่อว่าแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลถูกกำหนดโดยความเชื่อของบุคคลใน ส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามและผลงาน และการเห็นความสำคัญของ ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ได้จากความพยายามในระดับต่าง ๆ กัน

บรูม (Broom) ทำการศึกษาเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเลือกปฏิบัติอย่างไร เมื่อเกิดความต้องการพร้อม ๆ กันหลายสิ่งนั้น จะพิจารณา 3 ประการคือ

1. **expectency** หมายถึง ความคาดหวังหรือความมั่นใจของบุคคลว่า การออกแรงหรือความพยายามอย่างมาก ๆ จะทำให้ระดับการทำงานสูงขึ้น
2. **instrumentality** เป็นค่าความเป็นไปได้ที่บุคคลเห็นว่าระดับผลการปฏิบัติงาน จะนำไปสู่ผลตอบแทนอื่น ๆ
3. **value** เป็นคุณค่าหรือความหมายของรางวัลหรือผลตอบแทนที่มีต่อบุคคล

สันติชัย คำสมาน (2534 : 51) กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวังว่า เป็นทฤษฎีที่ช่วย ในการตัดสินใจของบุคคลแต่ละคนว่าจะเลือกกระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่คาดหวังไว้ โดยมี ข้อพิจารณาเกี่ยวเนื่องกับความคาดหวัง 2 ประการ คือ

1. พิจารณาว่าเป้าหมายที่จะไปสู่สิ่งที่มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด (Value)
2. พิจารณาว่าสิ่งที่กระทำสามารถคาดหวังให้ไปถึงจุดหมายได้เพียงใด (Expectancy)

แบนดูรา (Bandura) (รสวลีย์ อักษรวงค์, 2536 : 8-10 ; อ้างอิงมาจาก Bandura : 1996) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยแบนดูรา (Bandura) ได้เสนอว่า การที่มนุษย์ เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำที่ เกิดจากพฤติกรรมนั้น จะนำไปสู่ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์เอง กล่าวคือเมื่อประสบเหตุการณ์หนึ่งมนุษย์ก็จะอาศัยประสบการณ์ของตนคาดหวังเกี่ยวกับอีก

เหตุการณ์หนึ่งที่จะเกิดตามมาทำให้เกิดความดีใจ ความวิตกกังวลความหวาดหวั่นต่อเหตุการณ์
ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ แบนดูรา (Bandura) ได้อธิบายว่า
ความคาดหวังซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมใด ๆ นั้นมี 2 ชนิด คือ

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Outcome Expectancy) เป็นการ
คาดคะเนของบุคคลว่า พฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลการกระทำใด
2. ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถเป็นการคาดคะเนความสามารถของบุคคล
ในการกระทำพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ผลของการกระทำตามที่คาดหวัง

จะเห็นได้ว่าจากทฤษฎีของ แบนดูรา (Bandura) จะสรุปได้ว่าความคาดหวังของ
บุคคลจะมีอิทธิพลต่อบุคคล ให้ต้องแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลซึ่งความ
คาดหวังนั้น

เพชรี หาถาก (2538 : 10 - 11) กล่าวว่า ความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นเพื่อการ
ตอบสนองต่อความต้องการ ดังนั้น ความต้องการเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันจนแทบจะแยกไม่ออก
เพราะเมื่อมนุษย์เกิดความต้องการแล้ว ความคาดหวังก็จะตามมา อย่างไรก็ตามความต้องการของ
มนุษย์เมื่อเกิดความต้องการแล้ว ก็มักจะคาดหวังสูงขึ้นไปอีกตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นตามทฤษฎี
ของมาสโลว์ (Maslow) ที่ได้กล่าวถึงระดับความต้องการเป็นลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs)
3. ความต้องการความรักและการยอมรับ (Belongingness needs)
4. ความต้องการการยกย่องนับถือ (Esteem needs)
5. ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจตนเอง (Self-actualization needs)

แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังดังกล่าว สรุปได้ว่าความคาดหวัง หมายถึง
ความเชื่อ ความคิดเห็นหรือความต้องการที่มีต่อการจัดการศึกษามุ่งหวังว่าให้นักเรียน
ในปกครองของตนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ในการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

1.3 ปัจจัยกำหนดความคาดหวัง

ปัจจัยที่กำหนดความคาดหวัง มีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

เพชรี หาถาก (2538 : 25) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่น่าจะกำหนดความคาดหวัง
มี 3 ประการ คือ

1. ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม ความคาดหวังและการแสดงออกจึงแตกต่างกัน เพราะความคิด ความต้องการของแต่ละบุคคล แตกต่างกัน

2. ขึ้นอยู่กับระดับความยากง่ายของงาน และประสบการณ์ที่ผ่านมาในครั้ง นั้น ๆ กล่าวได้ว่า ถ้าบุคคลเคยประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีการกำหนด ระดับความคาดหวังในการทำงานในคราวต่อไปสูงขึ้น และใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจะกำหนดระดับความคาดหวังต่ำลงมาก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดความรู้สึก ล้มเหลวจากระดับความคาดหวังที่ตั้งสูงไว้กว่าความสามารถจริง

3. ขึ้นอยู่กับการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึก นึกคิดและการคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งนั้น ๆ อาจเป็นรูปธรรม หรือ นามธรรมก็ได้ จะเป็นการประเมินค่าโดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการประเมินค่าของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถึงจะชนิดเดียวกันก็อาจแตกต่างกันได้ โดย ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ การให้คุณค่าแก่สิ่งนั้น ๆ ของแต่ละบุคคล

สุพัตรา จุณณะปิยะ (2546 : 12) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่น่าจะกำหนดความคาดหวัง มี 3 ประการ คือ

1. ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและสภาพแวดล้อม
2. ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมาและผลตอบแทนหรือความพึงพอใจที่จะได้ หรือโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนนั้น

3. ขึ้นอยู่กับการประเมินความเป็นไปได้ เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึก นึกคิดและการคาดการณ์ของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้น ๆ อาจเป็นรูปธรรม หรือ นามธรรม ก็ได้ จะเป็นการประเมินค่า โดยมีมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการ ประเมินค่าของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งชนิดเดียวกันก็อาจจะแตกต่างกันได้ โดยขึ้นอยู่กับ ภูมิหลัง ประสบการณ์เดิม ความสนใจ การให้คุณค่าแก่สิ่งนั้น ๆ ของแต่ละบุคคล

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยกำหนดความคาดหวังของบุคคล เกิดจากลักษณะความ แตกต่างของแต่ละบุคคล โดยใช้มาตรฐานของตนเป็นเครื่องวัด ซึ่งระดับของความคาดหวังจะ เปลี่ยนแปลงไปตามระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล

2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

2.1 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนของรัฐบาล ที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ.2546 ประกอบด้วย

2.1.1 การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3-5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกายอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน อาจใช้ชื่อเรียกกิจกรรมแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จัดจะต้องครอบคลุมประสบการณ์สำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และยึดหยุ่นให้มีสาระการเรียนรู้ที่เด็กสนใจ และสาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนด

แนวคิดการจัดประสบการณ์โดยยึดเด็กเป็นสำคัญ เน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ยึดแนวคิดการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. การสอนแบบโครงการ (Project Approach) คือ การศึกษาสืบค้นลึกถึงในเรื่องที่เด็กสนใจหรือทั้งผู้สอนและเด็กสนใจ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มต้น โครงการ ระยะพัฒนาโครงการ และระยะสรุปโครงการ ซึ่งในแต่ละระยะจะประกอบด้วย การอภิปราย การออกภาคสนาม การสืบค้น การนำเสนอ และจัดแสดง

2. การสอนภาษาโดยรวม / ธรรมชาติ (Whole Language) คือ นวัตกรรมนี้มีปรัชญาความเชื่อว่าการสอนภาษาให้กับเด็กต้องเป็นการสอนภาษาที่สื่อความหมายกับเด็ก ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน เด็กจึงจะสามารถเรียนรู้ภาษาได้ดีและเด็กควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภาษาที่สื่อความหมาย มีการจัดสื่อเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเล่นได้อย่างเป็นธรรมชาติที่สุด ไม่ใช่การทำแบบฝึกปฏิบัติ

3. การสอนตามแนวคิดของวอลดอร์ฟ (Waldorf) แนวคิดนี้เชื่อว่า เด็กปฐมวัยเรียนรู้จากการเลียนแบบ ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็ก จุดมุ่งหมายของวอลดอร์ฟ คือ ช่วยให้ผู้มีบุรุษบรรลุศักยภาพสูงสุดที่ตนมี พัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีสังคมที่สมบูรณ์โดยเน้นในเรื่องจิตวิญญาณ ความรู้สึกเน้นการสร้างเจตคติในตัวเด็ก เน้นสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ทำจากธรรมชาติ

4. การสอนตามแนวคิด นีโอ-ฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) แนวคิดนี้เชื่อว่าเด็กเปรียบเสมือน ไม้ไผ่อ่อนๆ ที่ตัดได้เพราะฉะนั้นจึงควรให้ความสนใจกับการศึกษาระดับอนุบาลยิ่งกว่าการศึกษาระดับใด ๆ การจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้นเกิดจากศักยภาพ 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ ความมีน้ำใจและวิชาการ กระบวนการเรียนรู้จะอาศัยหลัก 4 ข้อ คือ กลิ่นสมองต่ำ การประสานของเซลล์สมอง ภาพพจน์ต่อตนเอง และการให้ความรู้สึกลับ

ผู้สอนระดับปฐมวัยต้องศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการจัดประสบการณ์ แนวการจัดประสบการณ์และรูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อนำไปสู่หลักสูตรลงสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดหลักการจัดประสบการณ์ไว้ว่า การจัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่าง ต่อเนื่องเน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิตจัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้ให้แนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การเคลื่อนไหว สัมผัส เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้เริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอ ความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำ กิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยมิได้คาดการณ์ไว้ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการจัดทำสารสนเทศด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้มาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าในแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวันและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น

- 1) วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที
- 2) วัย 4 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 12 นาที
- 3) วัย 5 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 15 นาที

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่อง นานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้องกิจกรรม ที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

4. ขอบข่ายของการจัดกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

4.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

4.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กเล่นเครื่องเล่นสัมผัส เกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สี กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

4.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัย ในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรม ความเป็นไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

4.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการจัดการกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การรับประทานอาหาร พักผ่อน นอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

4.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรม ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

4.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอด ความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรม ทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัด กิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและความสวยงามของ สิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหว และจังหวะตาม จินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาท สมมุติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้าง เช่น แท่งไม้รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน การจัดการตารางกิจกรรมประจำวัน สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ในแต่ละหน่วยงานและ สภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทุกด้าน โรงเรียนจึงได้ กำหนดสัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การพัฒนา	4 ปี / ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	5 ปี / ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)
1. ทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน	2 1/2	2 1/4
2. การเล่นเสรี	1	1
3. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1	1
4. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานร่วมกับผู้อื่น)	3/4	1
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	3/4	3/4
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยครูผู้สอน	1	1
รวมเวลาโดยประมาณ	7	7

(ที่มา : กรมวิชาการ. 2546)

ตารางที่ 2 ตารางกิจกรรมประจำวัน

ตารางกิจกรรมประจำวัน	
08.00 – 08.30	รับเด็ก
08.30 – 08.45	เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.45 – 09.00	ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ
09.00 – 09.20	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.20 – 10.20	กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม
10.20 – 10.30	พัก (ของว่างเช้า)
10.30 – 10.45	กิจกรรมในวงกลม
10.45 – 11.30	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30 – 12.00	พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00 – 14.00	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 – 14.30	พัก (ของว่างบ่าย)
14.30 – 14.50	เกมการศึกษา
14.50 – 15.00	เตรียมตัวกลับบ้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
(ที่มา : กรมวิชาการ, 2546)
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ได้หรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและสถานศึกษา

หมายเหตุ กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกกิจกรรมแตกต่างกันไป
ในแต่ละหน่วยงาน

2.1.2 บุคลากร

ครูปฐมวัยเป็นครูคนแรกในสถานศึกษาที่เด็กจะได้พบ ความประทับใจครั้งแรก เป็นเรื่องสำคัญ ครูอนุบาลต้องสร้างความประทับใจให้เด็กเห็นว่าประสบการณ์จากโรงเรียนเป็นเรื่องสนุกสนาน (สายชน หมวกเหล็ก. 2542 : 27) ครูปฐมวัยต้องทำหน้าที่เฝ้าพี่เลี้ยง เป็นครูเป็นตัวแทนพ่อแม่ตลอดจนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโต สามารถช่วยเหลือตนเองและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ เพื่อเตรียมความพร้อมแก่เด็กในการเรียนขั้นต่อไป และเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2544 : 2)

ลัดดา นิลละมณี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2541 : 387-400) กล่าวถึงคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย ดังนี้

1. รักเด็ก ต้องมีนิสัยรักเด็กอย่างแท้จริง จึงจะอยู่กับเด็กได้
2. ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก เด็กวัยนี้ต้องการความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ให้ความอบอุ่นแก่เด็กเสมือนเป็นบุคลากรในครอบครัวของเด็กเอง
3. เมตตากรุณา จะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจรักและเอ็นดูเด็ก ปรารถนาจะให้เด็กได้รับความสุขและช่วยเหลือเมื่อเด็กได้รับทุกข์
4. อารมณ์ดี ผู้อยู่กับเด็กวัยนี้ต้องเป็นผู้สามารถควบคุมอารมณ์ได้ไม่โกรธง่าย โมโหฉุนเฉียว แต่มีอารมณ์สนุกพร้อมกับเด็ก
5. ใจเย็น เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับเด็กจะมีอยู่เสมอ อาจได้รับการต่อว่า หรือกล่าวร้ายต่าง ๆ จึงต้องฝึกจิตใจให้เป็นคนใจเย็น รู้จักรับฟังพิจารณาเรื่องราวและชี้แจงอย่างมีเหตุผล
6. ออดทน ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็ก จึงต้องฝึกตนเองให้มีความอดทน เนื่องจากเด็กเล็กยังไม่เข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทนอย่างมาก
7. ขยัน บุคลากรผู้อยู่กับเด็กวัยนี้ต้องเป็นผู้เอาใจใส่ต่อหน้าที่ ไม่เบื่อง่าย ในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ รับผิดชอบงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
8. ยุติธรรม การร่วมงานกับเด็กย่อมพบปัญหาอยู่เสมอ จึงควรพิจารณาอย่างรอบคอบ ตัดสินตามเหตุผล โดยวางตนเป็นกลางจริง ๆ
9. ซื่อสัตย์ ต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต และซื่อตรงซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กปฏิบัติตาม

10. ยิ้มแย้มแจ่มใส จะต้องเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มง่าย มองดูร่าเริงแจ่มใส นำพูดนำคบหาสมาคมด้วย ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้รู้สึกอบอุ่น
11. ตัดสินใจดี รู้ปัญหาที่แท้จริงแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน
12. แคล่วคล่องว่องไว การอยู่กับเด็กซึ่งซุกซนและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจึงควรเป็นผู้ที่แคล่วคล่องว่องไว กระฉับกระเฉงสามารถติดตามได้ทัน แต่ไม่ใช่หลุกหลิก ลูกลี้ลูกลน
13. หน้าตา ทรวงทรง ท่าทางดี ควรฝึกการนั่ง ยืน เดิน ให้ถูกต้อง ระวังให้ทรวงตรงตัวตรงอยู่เสมอ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เด็ก หน้าตาควรตกแต่งพองามมองดูสดชื่น ไม่ควรตกแต่งหน้าตามากเกินไป ทรงผมที่เหมาะสมกับวัยและใบหน้า ชวนให้มีเสน่ห์น่าดู
14. สุขภาพดี จำเป็นต้องรักษาสุขภาพให้แข็งแรงระวังเรื่องสุขภาพให้มาก เนื่องด้วยต้องใช้เสียงพูด ต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ และต้องร่วมเล่นกับเด็กด้วย
15. แต่งกายดี ควรเป็นผู้ที่แต่งกายให้น่าดู สะอาดและเรียบร้อยเหมาะสมกับวัย และหน้าที่เลือกแบบที่สวยงามเหมาะสมกับการปฏิบัติงานได้สะดวก ไม่ควรแต่งกายนำสมัยหรือล้ำสมัยเกินไป
16. วาจาสุภาพไพเราะ ต้องระมัดระวังการใช้ความหมายของคำพูดที่เด็กสามารถเข้าใจได้ พุดภาษาออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน สุภาพและไพเราะ
17. กิริยามารยาทดี ควรมีกิริยามารยาทงาม รู้จักกาลเทศะ รู้จักมารยาทต่าง ๆ ที่จะใช้ในสังคมเพื่อเป็นตัวอย่างแก่เด็ก และฝึกหัดให้เด็กปฏิบัติด้วย
18. ตรงต่อเวลาและหน้าที่ มาปฏิบัติงานได้ตรงเวลา และเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กไว้ให้เรียบร้อยพร้อมสื่อการเรียนการสอนก่อนที่เด็กจะมาถึงสถานศึกษา
19. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การปฏิบัติงานในสถานศึกษาจะได้รับความสะดวกและสบายใจได้นั้น ครูปฐมวัยจำเป็นต้องปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเป็นสำคัญ มีหลักการสำคัญในการปฏิบัติดังนี้
 - 19.1 ยิ้มแย้ม เมื่อปฏิบัติงาน หรือติดต่องานหรือร่วมงานกับผู้อื่น ควรต้องยิ้มแย้มเสมอ
 - 19.2 ยืดหยุ่น ต้องเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ใจเย็น อดทน รอคอยโอกาสเหมาะ ๆ ในการติดต่อกับผู้อื่น อย่าเอาแต่ใจตนเอง

19.3 ยกย่อง โดยปกติทั่วไป คนเราชอบการยกย่อง สรรเสริญ เยินยอ ฉะนั้นควรเลือกยกย่อง สรรเสริญ เยินยอส่วนดีของผู้ที่เราพูดด้วยจึงจะมีประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

19.4 ยินยอม จะต้องไม่เป็นคนคือร้อน ยอมรับข้อบกพร่อง ขอภัย โอนอ่อนผ่อนตาม คนอื่นบ้าง และยอมเสียสละในบางโอกาส

19.5 ยืนหยัด จะต้องเป็นผู้ที่มีใจคอหนักแน่นไม่โลเล ตัดสินใจได้รวดเร็ว ด้วยเหตุผล เด็ดขาด มั่นคง

20. เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ครูปฐมวัยจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการเตรียมและจัดกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการแก่เด็ก มีเทคนิคการสอน การควบคุมดูแลเด็ก

21. ชอบศิลปะ ครูปฐมวัยควรวาดภาพระบายสีได้ สามารถร้องเพลงและแสดงท่าประกอบบทเพลงได้ มีฝีมือทางงานประดิษฐ์สร้างสรรค์

22. รับฟังคำพูดและตอบคำถามเด็ก จำเป็นต้องให้ความสนใจและรับฟังคำพูดของเด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็น จึงชอบถามสิ่งต่างๆ ที่อยากรู้ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถตอบคำถามของเด็กได้ตรงกับความจริงเท่าที่เด็กจะเข้าใจความหมายได้

23. ให้ความร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก ครูปฐมวัยเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในการผูกความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับสถานศึกษา ควรปฏิบัติตนเป็นมิตรที่ดีต่อพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก ยินดีให้ความร่วมมือช่วยเหลือแนะนำเพื่อแก้ปัญหาเด็ก และร่วมมือกันอบรมเลี้ยงดูเด็กให้สอดคล้องตรงกัน พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กจะนับถือและไว้วางใจครูของลูกอย่างใจจริง

24. ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง ควรประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง

จากบทบาทและหน้าที่ของครูปฐมวัยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครูปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการให้คำแนะนำ ดูแลเลี้ยงดูตลอดจนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กได้มีความพร้อมและพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย มีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นครูและที่สำคัญคือ ครูควรมีการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อที่จะได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อนำไป ถ่ายทอดให้กับเด็ก อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กเพื่อเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

2.1.3 สื่อการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยนั้น สื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้มีความสำคัญต่อเด็กทั้งในฐานะที่เป็นตัวกลางที่ช่วยให้ครูถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ไปสู่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งที่เร้าที่กระตุ้นให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539 : 5) เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและประสบการณ์ ความรู้ให้กับเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532 : 68) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า หมายถึง วัสดุสิ่งของภาพ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนตัวบุคคล วิธีการ สถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบังเกิดผลดี

ไพเราะ พุ่มม้น (2544 : 52) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติและค่านิยม ไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

กรมวิชาการ (2540 : 49) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า หมายถึง ตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ในการเรียนการสอนสื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากครูสู่เด็กทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่ายเรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง

โดยสรุป สื่อ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้สอน ไปสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว เพลิดเพลิน มีการค้นพบด้วยตนเองในระยะเวลาอันสั้น และช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

สื่อประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ควรมียุทธภัณฑ์ที่เป็น 2 มิติและ 3 มิติ ที่เป็นสื่อของจริงและเป็นธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก สื่อสะท้อนวัฒนธรรม สื่อที่ปลอดภัยต่อเด็ก สื่อที่พัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน สื่อที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า ทั้งนี้สื่อจะต้องเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจและความต้องการของเด็กที่หลากหลาย (กรมวิชาการ, 2546 : 65)

การนำสื่อมาใช้ส่งเสริมพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัย มีดังนี้ (กรมวิชาการ.

2540 : 49)

1. ใช้สื่อที่เป็นของจริง สื่อธรรมชาติ
2. ใช้สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก
3. ใช้สื่อที่ปลอดภัยต่อตัวเด็ก
4. ใช้สื่อเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน

ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย

สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้ (ไพเราะ พุ่มมัน.

2544 : 53)

1. ช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ครูต้องการให้ทราบอย่างรวดเร็ว
2. เด็กสนใจและร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง
3. ทำให้เด็กจำสิ่งที่เรียนได้อย่างแม่นยำและจำอยู่ได้นาน
4. ช่วยอธิบายสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย
5. ช่วยให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน
6. ช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น
7. ช่วยให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดได้รวดเร็ว
8. ช่วยให้เด็กเกิดความคิดต่อเนื่อง
9. ช่วยฝึกประสาทสัมผัสได้หลายทาง

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัย

สื่อระดับอนุบาลช่วยพัฒนาการเด็กทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งมีหลายประเภทดังนี้ (ไพเราะ พุ่มมัน. 2544 : 53)

1. ประเภทบล็อก
2. เครื่องเล่นสัมผัส
3. กิจกรรม/เกม ฝึกทักษะการเคลื่อนไหว
4. หนังสือ
5. หุ่น
6. ศิลปะสร้างสรรค์

7. กิจกรรมเกม ฝึกทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์
8. เพลงและดนตรี
9. เล่นบทบาทสมมติเลียนแบบชีวิตจริง
10. เกมการศึกษา
11. กิจกรรม/เกมต่าง ๆ

การเลือกสื่อ

กรมวิชาการได้ให้แนวคิดในการเลือกสื่อ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2540 : 60)

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
3. เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่หรือสถานภาพ

ของโรงเรียน

4. มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
5. มีความถูกต้องตามเนื้อหาและความทันสมัย
6. มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช่สีสะท้อนแสง
7. เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
8. เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
9. เลือกสื่อเพื่อส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น และกล้าแสดงความคิดเห็นด้วย

ความมั่นใจ

ลักษณะของสื่อการเรียนการสอนที่ดี

ลักษณะของสื่อการเรียนการสอนที่ดีมีดังนี้ (ไพเราะ พุ่มมั้น. 2544 : 54)

1. **ปลอดภัย** ไม่มีส่วนผสมของสารพิษเจือปน ไม่มีโลหะปนเปื้อนเป็นส่วนประกอบ ออกแบบประณีต มีความแข็งแรงคงทนไม่ชำรุด แรกหักง่าย
2. **ประโยชน์** ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้เรียนรู้และใช้ความคิดที่เหมาะสมกับความสามารถตามวัย และความสนใจของเด็ก

2.1 ช่วยเร้าความสนใจให้เด็กอยากรู้ อยากเห็น มีสีสันสวยงามสะดุดตา นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังชอบสื่อที่เคลื่อนไหวได้

2.2 ช่วยกระตุ้นให้เด็กพัฒนาการรับรู้ การจำแนก การเปรียบเทียบ การมองเห็น การเรียงลำดับ และส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิดและจินตนาการที่จะเล่นอย่างริเริ่ม สร้างสรรค์หรือแก้ปัญหา

2.3 ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว และใช้มือได้อย่างคล่องแคล่ว รวมทั้งช่วยพัฒนาประสาทตาและมือให้สัมพันธ์กัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเรียน อ่านเขียน ต่อไป

3. ประหยัด สื่อที่จะสร้างหรือเลือกให้เด็กต้องคำนึงถึงการประหยัดเงิน ราคาไม่แพง ประหยัดในแง่วัสดุ ใช้เศษวัสดุหรือวัสดุเหลือใช้ และวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

4. ประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงประสิทธิภาพในการใช้ดังนี้

4.1 มีความยาก ง่าย เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก ถ้าง่ายเกินไปเด็กก็เบื่อ ถ้ายากเกินไปเล่นไม่ประสบความสำเร็จเด็กจะรู้สึกท้อถอย

4.2 ใช้ประโยชน์ได้หลายกิจกรรมหรือนำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ได้หลายโอกาส

4.3 ให้เด็กได้ประสบการณ์ตรงและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สื่อทุกชิ้นควรอธิบายวิธีการเล่นตลอดจนข้อควรระวังในการเล่นให้เด็กเข้าใจเสียก่อน

4.4 มีความคงทน สามารถใช้จัดกิจกรรมได้หลายครั้ง โดยไม่เสื่อมสภาพหรือชำรุดง่าย

จะเห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีความจำเป็นในการนำมาใช้เพื่อประกอบการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะระดับอนุบาลผู้บริหารต้องให้คำแนะนำ ส่งเสริมให้ครูนำทรัพยากรที่มีอยู่มากผลิตและรู้จักเก็บบำรุงรักษาและส่งเสริมให้ครูนำสื่อที่มีอยู่ไปใช้ในการเรียนการสอน ในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอนุบาล เพราะสื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ สื่อช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง โดยผ่านประสาทสัมผัสและเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน และฝึกคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการ

2.1.4 การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่

สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเป็นสภาพที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องอำนวยความสะดวก อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณโรงเรียน ดูแล รักษาความสะอาด ตลอดจนบรรยากาศการเรียนเพื่อพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาแก่ผู้เรียน

พรณี ชูทัย เจนจิต (2538 : 173) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางสติปัญญาเป็น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม พันธุกรรมจะเป็นตัวกำหนดความสามารถทาง สติปัญญา และสิ่งแวดล้อม จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาระดับสติปัญญาต่อไป ภายในขอบเขต ที่พันธุกรรมวางไว้ การจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในวัยเด็กสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการ ทางสติปัญญาถึงขีดความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่

กรมวิชาการ (2540 : 101) รายงานว่า การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ระดับก่อนประถมศึกษา มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้น การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อม อย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมและการเรียนรู้ ของเด็กมาก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาท สัมผัสทั้ง 5 จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ หลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็ก

สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนควรมีการจัดและใช้อาคารสถานที่อย่างเหมาะสม คำนึงถึงความสะอาดและปลอดภัย เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้ การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึง สิ่งต่อไปนี้ (กรมวิชาการ. 2540 : 101)

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น ฯลฯ
5. ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและ เครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

หลักสำคัญในการจัดตั้งคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมาย การพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2540 : 102)

1. พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและครู

1.1 ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน

1.2 ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่อง หรือจัดใส่แฟ้ม

รายบุคคล

1.3 ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก

1.4 ที่เก็บเครื่องใช้ของครู เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวครู

1.5 ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2. พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมี

พื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

3. พื้นที่จัดมุมประสบการณ์หรือมุมเล่น สามารถจัดได้ตามความ

เหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น

มุมบล็อกลูกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมุติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้

มุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญจะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก

การเล่นในมุมประสบการณ์อย่างเสรีมักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาส

เด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ครูควรคำนึงถึง

สิ่งต่อไปนี้

3.1 ในห้องเรียนควรมีมุมประสบการณ์อย่างน้อย 3-5 มุม

3.2 ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจ

ของเด็ก

3.3 ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุม

ประสบการณ์ เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ครูอาจจัดให้มีการเลี้ยงตัวหนอน หรือมีผีเสื้อสตัฟ

ใส่กล่องไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์

3.4 ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์
 ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น

3.5 ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่น
 เสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน คือการจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณา
 บริเวณรอบ ๆ โรงเรียน รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความ
 ปลอดภัยภายในบริเวณโรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน ดูแลรักษาความสะอาด ต้นไม้
 ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณโรงเรียน จัดที่ติคข่าวประชาสัมพันธ์ผู้ปกครอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
 เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

โรงเรียนที่ดี ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนให้เหมาะสม
 เด็ก ๆ มิได้มีความสนใจอยู่เฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการจัดบริเวณ
 ต่าง ๆ ภายนอกห้องเรียน เช่น

บริเวณสนามเด็กเล่น

ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังนี้

สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย หญ้า
 พื้นที่เหมาะสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย
 พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับ
 บริเวณอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอและหมั่นดูแล
 เรื่องความสะอาด

ที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้มีร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่ม
 ย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและ
 ผู้ปกครอง

บริเวณธรรมชาติ

ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณโรงเรียนมี
 ไม้มากนัก อาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง

ดังนั้นการจัดประสบการณ์และกิจกรรมระดับปฐมวัย เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากครูจะต้องสามารถนำแนวประสบการณ์มาวางแผนการจัดการอย่างดีแล้ว ครูจะต้องมีความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย

2.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน

ผู้ปกครองเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อการศึกษาของเด็กปฐมวัย นักการศึกษา มีความเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาเด็กไปในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยถือว่าความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายเป็นจุดมุ่งหมายประการหนึ่งของการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย

ผู้ปกครองกับโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน จะช่วยให้เด็กก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ดี กล่าวคือ เด็กอนุบาลที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เมื่อได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเป็นแรงเสริมทางบ้านด้วย ก็จะนำเด็กไปสู่สัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ มีพัฒนาการทางสังคมดี สุขภาพจิตดี และเรียนได้อย่างมีความสุข นอกจากเหตุของความล้มเหลวของการศึกษาของเด็กอนุบาลนั้นไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และเด็กไม่รับรู้คุณค่าหรือสนุกสนานในการเรียน ไม่สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ในโรงเรียนได้

Koralek (อ้างถึงใน วรรณาท รักสกุลไทย. 2537 : 199) กล่าวว่า คุณภาพของสถานศึกษานั้นจะต้องนำพาพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม พัฒนา รับผิดชอบ และตัดสินใจเกี่ยวกับเด็กของตน ดังนั้นการเชิญพ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหนึ่งที่บุคลากรในสถานศึกษาและพ่อแม่ ผู้ปกครอง มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และทำงานร่วมกัน เพื่อให้เด็กใน ความรับผิดชอบของทุกคนได้รับประโยชน์มากที่สุด

ผู้ปกครองมีส่วนช่วยส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษา การจัดการศึกษาแก่เด็กในลักษณะใดย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปกครองไม่น้อย ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนจึงมีความจำเป็นมากที่สุดที่โรงเรียนต้องจัดทำ ซึ่งการกระทำมีหลายลักษณะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2522 : 15) ได้เสนอวิธีการต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ครูไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เปิดโอกาสให้ครูได้ทราบสภาพของครอบครัว สร้างความคุ้นเคยกับผู้ปกครองและตัวเด็ก ตลอดจนสัมภาษณ์สมาชิกอื่น ๆ ของครอบครัว
2. ผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียน ควรทำตอนนำเด็กมาฝากใหม่ ๆ เพราะเด็กยังไม่คุ้นเคยกับโรงเรียน และการชักนำให้อยากร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

3. การสนทนาทางโทรศัพท์ การปรึกษากันทางโทรศัพท์ สามารถจดเซยการเขียนเขียนได้ อย่างน้อยก็ทำให้ทั้งสองฝ่ายรับฟังปัญหาของกันและกัน

4. การพบปะเขียนเขียนโดยไม่ตั้งใจ ตอนเช้าพ่อแม่มาส่งเด็กและพบครู โดยบังเอิญอาจทำให้ครูทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กด้วย

5. จัดให้มีการอภิปรายกลุ่ม ผู้ปกครองและครูอาจจัดให้มีการพบปะกันเป็นครั้งคราวเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ความเข้าใจอันดีก็จะเกิดขึ้น

6. เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ครูควรปรึกษาว่าผู้ปกครองคนใดมีพรสวรรค์ด้านไหน ครูก็อาจเชิญมาแสดงความสามารถนั้น ๆ ที่โรงเรียน เช่น การเขียนการ์ตูน การเล่นนิทาน การเล่นดนตรี ฯลฯ เพื่อเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนและผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการศึกษาของบุตรให้พัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง ความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายจะช่วยให้เด็กก้าวสู่ความสำเร็จที่ดี มีพัฒนาการทางสังคมที่ดี สุขภาพจิตดี และเรียนได้อย่างมีความสุข

2.1.6 การให้บริการและอำนวยความสะดวกอื่น

การอำนวยความสะดวกและบริการอื่น ๆ หมายถึง การจัดบริการสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียน และการประชาสัมพันธ์กับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายหลัก คือ การจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่ง Harris (อ้างถึงในพิชัย ปานยิ้ม, 2533 : 45) กล่าวว่า การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง การวางแผนจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดหาอาคารเรียน อาคารประกอบต่าง ๆ และรวมถึงการพัฒนาคูณลักษณะของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้อย่างเหมาะสม

การบริการด้านสุขภาพอนามัยในโรงเรียน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาทั้งหมดที่มุ่งจัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ

การบริการด้านสุขภาพอนามัยในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อโรงเรียน เพราะจะช่วยให้นักเรียนได้เจริญเติบโตและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ไปในทางที่ถูกต้อง กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2535 : 337) กล่าวว่า การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้บริการทางด้านป้องกันรักษาและส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

การบริการอาหารกลางวัน อาหารมีความสำคัญที่สุดต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตทั้งทางตรงและทางอ้อม และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดต่อกระบวนการศึกษา เด็กปฐมวัยต้องได้รับอาหารที่มีประโยชน์จำนวนพอเพียงและควรรับประทานอาหารตามกำหนดเวลา เพื่อความเจริญเติบโตของร่างกายและสมอง

ปัจจุบันการดูแลเด็กในเรื่องอาหารได้ประสบปัญหาต่าง ๆ หลายประการ ได้แก่การดูแลเอาใจใส่ดูแลไม่เพียงพอเพราะพ่อแม่ออกทำงานนอกรบ้าน ฐานะทางครอบครัวของเด็กยากจน ความเชื่อถือทางประเพณี เด็กเลือกรับประทานอาหารและพ่อแม่ขาดความรู้ ปัญหาเหล่านี้ทางโรงเรียนจึงต้องช่วยดูแลอบรมและหาทางแก้ไขโดยจัดอาหารกลางวัน และอาหารเสริมที่เป็นประโยชน์

การจัดบริการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักเรียน ในโรงเรียนอนุบาลมีปัญหา ด้านความปลอดภัยที่พบบ่อยครั้ง โดยเฉพาะนักเรียนอนุบาลมักจะได้รับบาดเจ็บ ซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุเป็นส่วนใหญ่ ในแต่ละวันจะมีนักเรียนที่ประสบอุบัติเหตุอยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากอยู่ร่วมกันเป็นระยะยาวมากถึงวันละ 7-8 ชั่วโมง ซึ่งเด็กแต่ละคนก็ยังคงอยู่ในวัยที่นิ่งเฉยไม่ได้ ต้องลุก วิ่งไปโน่นมานี่ ต้องกระโดด ปีน ป่าย ต่อสู้ ฯลฯ ซึ่งเป็นไปโดยธรรมชาติ นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากนัก ทั้งในทางกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสมอง ดังนั้นอุบัติเหตุจึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

สมใจ ทิพย์ชัยเมธา (2529 : 551) ได้กล่าวถึงเรื่องสวัสดิศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยว่า ภายในโรงเรียนควรมีการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น เช่น อุบัติเหตุจากปลั๊กไฟ สิ่งมีอันตรายต่าง ๆ ควรเก็บให้พ้นมือเด็ก โรงเรียนควรให้สวัสดิศึกษา ในกิจวัตรแก่เด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่เด็ก ๆ ต้องทำซ้ำ ๆ อยู่ทุกวันครูต้องพยายามแนะนำให้เด็กสามารถทำได้ถูกต้อง เช่น การใช้ห้องน้ำ การขึ้นลงบันได การเล่นกับเพื่อน การใช้เครื่องเล่นสนาม สิ่งเหล่านี้หากเด็กกระทำอย่างรีบร้อนรุนแรงไม่ระมัดระวังอาจเกิดอันตรายบาดเจ็บได้

จะเห็นได้ว่า การจัดบริการรักษาความปลอดภัยให้แก่เด็ก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางโรงเรียนจะต้องมีการวางแผนป้องกันอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยแก่นักเรียน

2.2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

2.2.1 แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยที่พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน ในช่วงชีวิตปฐมวัยเด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัยและวุฒิภาวะ เมื่อก้าวถึงพัฒนาการเด็กปฐมวัยจะบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุต่ำกว่า 6 ปี

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่อธิบายว่า เด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้อะไรๆตนเอง ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กได้เข้าใจธรรมชาติหรือความสามารถของเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาได้ตามศักยภาพจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดในการให้ความสำคัญกับความสามารถตามวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็น

ผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง และการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดีถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่น และปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ของเด็กให้เป็นไปตามศักยภาพที่มีอยู่ นอกจากนี้การเรียนรู้ยังเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น โดยที่คนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่สนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกมีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต สำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบความเป็นจริงของโลกภายนอกด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ขณะเล่นเด็กมีโอกาสนเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัส และการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ตึงเครียด แสดงออกถึงความเป็นตนเองและเรียนรู้ความรู้สึกรู้จักของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นเสมือนสื่อกลางให้เด็กสร้างประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นและกับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้นการจัดทำ หลักสูตรจึงถือว่า “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนเติบโตขึ้นมามีคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ถือว่าพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่า วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิต ครอบครัว และชุมชนตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เกิดการเรียนรู้และมีความภาคภูมิใจในสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ และสามารถยอมรับผู้อื่นที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข

2.2.2 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ ยึดหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากความต้องการและความสามารถ ตลอดจนวัย ประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นตัวเด็ก เป็นสำคัญและมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน แบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานของการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่เด็กมีอยู่ และการสร้างเสริมประสบการณ์ใหม่ที่มีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสเด็กทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษได้พัฒนาตามศักยภาพ รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ตลอดจนพัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ควรอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการและความสนใจของเด็ก ทั้งภายในและภายนอกบ้านหรือห้องเรียน (สำหรับเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย) พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศถ่ายเท ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้นสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบ้านหรือห้องเรียนจึงเป็นเสมือนสังคมย่อยหนึ่งที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กตามความต้องการของเด็ก โดยที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งนี้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะเป็นผู้สนับสนุนชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละคนที่ตนเองดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผนการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดกิจกรรมที่จะ

ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ควรรู้จักพัฒนาตนเองในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธีและปรับปรุง การใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆให้เหมาะกับเด็กในแต่ละช่วงวัย

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนหรือการส่งเสริมการเรียนรู้ ในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรมหนึ่ง กิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้น จากความสนใจและโอกาสในการลงมือกระทำจริงในวิถีชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่ หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กระดับปฐมวัยยึด วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องสังเกตและประเมิน ทั้งการอบรมเลี้ยงดู ของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าเป็นไปตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการเด็ก จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงานของเด็ก จากพฤติกรรมแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง จากข้อมูลครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็ก ประเมินตนเองหรือผลงาน สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูล จากการประเมินพัฒนาการจะช่วยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กในการวางแผนการจัดกิจกรรมซึ่งให้เห็น ความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และ ขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพและคุณภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้ อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องมีการ แลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กต้องยอมรับและร่วมมือกัน รับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้นผู้เลี้ยงดูเด็กจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วยกันเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก เท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าให้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัด ที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

จากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ชี้ให้เห็นว่าเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดต่าง ๆ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงกำหนดสาระสำคัญและ โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยขึ้น

2.2.3 สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่ไปกับการให้การศึกษา โดยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ค้ำระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจสังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัย
ทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึง
ความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพ
และมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการ
พัฒนาเด็ก

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย
ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ
สติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย 12 ข้อ และในแต่ละช่วงอายุผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะตามวัย
ของเด็กด้วย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
จะครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี
2. ใช้อวัยวะของร่างกายได้คล่องแคล่วประสานสัมพันธ์กัน
3. มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย
4. รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว
5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
6. สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย
7. สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว

โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฏิบัติ ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงกำหนด โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

ตารางที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
	อายุ 3 - 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์ที่สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	ด้านร่างกาย	เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก
	ด้านอารมณ์ และจิตใจ	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่
	ด้านสังคม	สิ่งแวดล้อมเด็ก
	ด้านสติปัญญา	ธรรมชาติรอบตัว
		สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545.)

1. การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลักและอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น
 - 1.1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 1
 - 1.2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 2
 - 1.3 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 3
2. ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาเรียนในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

3. สารระการเรียนรู้ สารระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจจัดในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ดังนั้นสารระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ประสบการณ์สำคัญ จะช่วยอธิบายให้ผู้สอนเข้าใจว่าเด็กปฐมวัยต้องทำอะไร เรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวอย่างไรและทุกประสบการณ์มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ช่วยแนะ ผู้สอนในการสังเกต สนับสนุน และวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็ก ประสบการณ์สำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก ตัวอย่างเช่น เด็กเข้าใจความหมายของพื้นที่ ระยะ ผ่านประสบการณ์สำคัญ การบรรจุและการเทออก ดังนั้นผู้สอนจึงวางแผนจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นบรรจุทราย/น้ำลงในภาชนะหรือถ่ายทราย/น้ำออกจากภาชนะต่าง ๆ ขณะเล่นทราย เล่นน้ำ เด็กจะเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญซ้ำแล้วซ้ำอีก มีการปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ ผู้ใหญ่ และเด็กอื่น ฯลฯ ผู้สอนที่เข้าใจและเห็นความสำคัญจะยึดประสบการณ์สำคัญเป็นเสมือนเครื่องมือ สำหรับการสังเกตพัฒนาการเด็ก แปลการกระทำของเด็ก ช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสื่อ และช่วยวางแผนกิจกรรมในแต่ละวัน

ประสบการณ์สำคัญสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

3.1.1 ประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก

3.1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริงแจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และความเชื่อในตนเองขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

3.1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่นการทำงานกับผู้อื่นการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ฯลฯ

3.1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาอารมณ์ และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลา

3.2 สาระที่ควรเรียนรู้ สาระในส่วนนี้กำหนดเฉพาะหัวข้อไม่มีรายละเอียด ทั้งนี้เพื่อประสงค์จะให้ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเอง ให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ ความสนใจของเด็ก อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้โดยคำนึงถึงประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก ผู้สอนสามารถนำสาระที่ควรเรียนรู้มาบูรณาการ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เข้าใจง่ายต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้มีได้ประสงค์ให้เด็กท่องจำเนื้อหา แต่ต้องการให้เด็กเกิดแนวคิดหลังจากนำสาระ การเรียนนั้น ๆ มาจัดประสบการณ์ให้เด็กเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้สาระที่ควรเรียนรู้ยังใช้เป็นแนวทางช่วยผู้สอนกำหนดรายละเอียดและความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก สาระที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับตัวบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ดังนี้

3.2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา ของตนเอง รู้จักอวัยวะต่าง ๆ และวิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขอนามัยที่ดี เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียวหรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

3.2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาส รู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา ของตนเอง

3.2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งมีชีวิตที่เป็นต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน และกลางคืน ฯลฯ

3.2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติของครอบครัวและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก และถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะต้อง ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ เพื่อให้สามารถนำ สาระในหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทที่เด็กอาศัยอยู่

3. ธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

3.1 คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจจะเกิดขึ้นตามวัยมากขึ้นน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันเวลาที่ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ถ้าเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าวัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ

คุณลักษณะตามวัยซึ่งเกิดในเด็กวัย 3-5 ปี ที่นำเสนอต่อไปนี้ มีทั้งส่วนที่นำมาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และส่วนที่ค้นคว้าเพิ่มเติมให้ ซึ่งผู้สอนสามารถศึกษาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมได้อีก

ตารางที่ 4 คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย อายุ 3-5 ปี

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1. ด้านร่างกาย 1.1 กล้ามเนื้อ ใหญ่	- รับลูกบอลที่กระดอน จากพื้นด้วยแขนทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดได้ ด้วยตนเอง - กระโดดขึ้น ลงอยู่กับ ที่ได้	- รับลูกบอลได้ด้วยมือ ทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันได สลับ เท้าได้ - กระโดดขาเดียวอยู่กับ ที่ได้	- รับลูกบอลที่กระดอน จากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้า ได้อย่างคล่องแคล่ว - กระโดดขาเดียวไป ข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1.2 กล้ามเนื้อ เล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - วิ่งตามลำพังได้ - ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้ขาดได้ - เขียนรูปวงกลมตามแบบได้ - ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - วิ่งและหยุดได้อย่างคล่อง - ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดให้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - วิ่งได้เร็วและหยุดได้ทันที - ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดให้ - เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ - ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้ - ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น คัดกระดาษ ผูกเชือก รongเท้า ฯลฯ
1.3 สุขภาพ อนามัย	<ul style="list-style-type: none"> - มีร่างกายแข็งแรง - สมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีร่างกายแข็งแรง - สมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีร่างกายแข็งแรง - สมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ
2. ด้านอารมณ์ และจิตใจ			
2.1 การ แสดงออก ทางด้านอารมณ์	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้รับคำชม - แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก 	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบทำทนายผู้ใหญ่ - เริ่มควบคุมอารมณ์ได้ บางขณะ 	<ul style="list-style-type: none"> - รักครู / ผู้สอน - ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น เงินอายง่าย

ตารางที่ 4 (ต่อ)

อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
พัฒนาการ			
3. ด้านสังคม			
3.1 การช่วยเหลือตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> - ล้างมือได้ - รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง - รู้จักใช้ห้องน้ำห้องส้วม 	<ul style="list-style-type: none"> - แต่งตัวได้ด้วยตนเอง - รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง โดยไม่หกเลอะเทอะ - รู้จักทำความสะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำห้องส้วม 	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกเครื่องแต่งกายของตนเองได้และแต่งตัวได้ - ใช้เครื่องมือใช้ในการรับประทานอาหารได้ - ทำความสะอาดร่างกายได้
3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการมีคุณธรรมจริยธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบเล่นแบบคู่ขนาน - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง - เริ่มปฏิบัติตามกฎ กติกาต่างๆ - รู้จักทำงานที่ได้รับมอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ - เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น - ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงร่วมกัน - มีความรับผิดชอบงานที่มอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นหรือทำงานร่วมกันในกลุ่มได้ - รู้จักการให้และการรับ - ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา - ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ
3.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มรู้จักแสดงความเคารพ - ทิ้งขยะได้ถูกที่ - ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักแสดงความเคารพ - ทิ้งขยะได้ถูกที่ - รู้จักรักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาส - ทิ้งขยะได้ถูกที่ - ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ตารางที่ 4 (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
4. ด้านสติปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งง่ายๆ ได้ - บอกชื่อตนเองได้ - รู้จักใช้คำถาม “อะไร” - ชิดเขียนเส้นอย่างอิสระได้ - จับคู่สีต่างๆ ได้ประมาณ 3-4 สี - ยังคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้ - อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว - วาดภาพตามความพอใจของตน - สนทนาได้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้ - เขียนแบบทำทางการเคลื่อนไหวต่างๆ - เรียนรู้การสังเกตและเขียนแบบผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งที่ต่อเนื่องได้ - บอกชื่อ นามสกุลของตนเองได้ - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” - เขียนภาพและสัญลักษณ์ตามความต้องการของตนเองได้ - ชี้และบอกสีได้ประมาณ 4-6 สี - พูดเกี่ยวกับ “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้” - จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - ตำรวจและทดลองเล่นกับของเล่นหรือสิ่งของต่างๆ ตามความคิดของตนได้ - วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ - เล่านิทานหรือเล่าเรื่องราวตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวทำทางตามความคิด สร้างสรรค์จินตนาการได้ - เรียนรู้การสังเกตและฟังด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังแล้วนำมาเล่าถ่ายทอดได้ - บอกชื่อ นามสกุล อายุ ที่อยู่ของตนเองได้ - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน” - เขียนชื่อ นามสกุลของตนเองตามแบบได้ - บอกและจำแนกสีต่างๆ ได้ - จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ดี - ใช้สิ่งของรอบๆ ตัวเป็นสื่อสมมติในการเล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการ - วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ - เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ตนคิดหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวทำทางตามความคิด สร้างสรรค์จินตนาการได้

คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กปฐมวัยที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องตระหนัก เพราะเด็กในแต่ละช่วงอายุมีลักษณะสำคัญที่เด่นแตกต่างออกไป ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจ ย่อมทำให้การพัฒนาเด็กไม่เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตร อาทิ เด็ก 3 ขวบ ชอบยืคตนเอง เป็นศูนย์กลาง การจัดสื่อ วัสดุให้เด็กวัยนี้ต้องมีเพียงพอที่จะสนองความต้องการ ไม่เกิดการรอคอยนานจนเกินไป หรือเด็ก 3 ขวบ ต้องการการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่เพิ่มขึ้น เนื่องจากร่างกายอยู่ในช่วงที่ต้องการพัฒนาทางกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก เริ่มรู้จักใช้พลัง สามารถควบคุมร่างกายได้ การจัดกิจกรรม สามล้อให้เด็ก 3 ขวบ ได้ขี่เล่นจึงเหมาะสมกับวัย หรือเด็กวัย 4 ขวบ ชอบทำท่ายูโง ซึ่งผู้ใหญ่จำเป็นต้องเข้าใจและควรให้เด็กได้รับรู้เรื่องของขอบเขตและวินัยในการเล่นอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นการพัฒนาการเด็กทุกด้านจึงมีความจำเป็นสำคัญเท่าเทียมกันและเด็กต้องได้รับการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ในสภาพบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

3.2 พัฒนาการด้านต่าง ๆ

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุจะเป็นไปตามแผนเฉพาะที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละบุคคล โดยอัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคน การพัฒนาการส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านที่ได้ศึกษาพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กในช่วงต่าง ๆ ของชีวิตไว้มากมาย ในที่นี้จะบอกกล่าวโดยสรุปดังต่อไปนี้

กมล รอดคล้าย (2537 : 2) ให้ความเห็นในเรื่องความสำคัญของเด็กปฐมวัยไว้ว่าเด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง เป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และความเป็นมนุษยชาติ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เด็กที่มีความสมบูรณ์และมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ที่เหมาะสมกับวัยไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม การที่จะพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพกระทำได้โดยการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ช่วยปรับปรุงจิตใจ อุปนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ให้ดีขึ้น นอกจากนี้การศึกษายังมีส่วนสำคัญในการสอนคนให้มีความรู้ความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2536 : 1) การพัฒนาเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติจะต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงวัยก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในวัย 0-5 ปี และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2537 : 5-6) ได้กล่าวถึงเรื่องเดียวกันนี้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อน 6 ปี จะมีผลไปตลอดปี การพัฒนาเด็กจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคล และสถาบันหลายฝ่ายตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชน และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนองค์กรที่จะบริการพื้นฐานให้แก่เด็กก่อนประถมศึกษา รัฐและเอกชนควรร่วมมือกันจัดบริการการศึกษาในระดับนี้ให้ทั่วถึง และควรได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กส่วนต่าง ๆ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กที่มีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536 : 8) และมีการพัฒนาหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย

พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กในวัยนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถของร่างกาย ตั้งแต่แรกเกิดอย่างต่อเนื่อง เช่น ความสามารถในการรับรู้ทางประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหว

เกษลดา มานะจตุติ (2529 : 14-18) ได้กล่าวถึงพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กตามช่วงอายุไว้ดังนี้

1.1 การกิน

1.1.1 อายุ 3-4 ปี : เด็กจะชอบช่วยเหลือตนเอง สามารถกินได้ด้วยตนเองเรียนรู้วิธีการจัดโต๊ะ และชอบเลือกรายการอาหารด้วยตนเอง

1.1.2 อายุ 4-5 ปี : สามารถช่วยตนเองในการกินดีขึ้น ชอบใช้ช้อนมากกว่าส้อม ชอบคุย เวลากินอาหาร เลียนแบบจากคนใกล้ขีด

1.1.3 อายุ 5-7 ปี : กินจุกมากขึ้น ชอบแกลังกันเวลากินอาหาร

1.2 การขับถ่าย

1.2.1 อายุ 3-4 ปี : ไม่ต้องการความช่วยเหลือในการถอดเสื้อผ้า

1.2.2 อายุ 4-5 ปี : ต้องการความเป็นอิสระในการเข้าห้องน้ำ

1.2.3 อายุ 5-7 ปี : เข้าห้องน้ำโรงเรียนได้

1.3 การควบคุมลำตัว

1.3.1 อายุ 2-4 ปี : เดินด้วยเท้าได้ ขึ้นลงบันไดได้เอง ชี้จักรยาน

2 ล้อได้

1.3.2 อายุ 4-6 ปี : ทรงตัวได้ค่อนข้างดี กระโดดด้วยขาข้างเดียว

วิ่งได้กระโดดได้

1.4 การควบคุมแขนและมือ

1.4.1 อายุ 2-4 ปี : ถอดกางเกง-ถุงเท้าได้เอง รู้ด้านหน้าด้านหลัง

ใส่รองเท้าได้แต่ผูกเชือกไม่ได้

1.4.2 อายุ 4-5 ปี : ยังไม่ชอบนอนกลางวัน มักโอ้อ้อการเข้านอน

แต่หัวค่ำ

1.4.3 อายุ 5-7 ปี : ชอบฟังนิทานก่อนนอน สามารถนอนด้วย

ตนเอง

ประติพันธ์ อุประมัย และคนอื่นๆ (2526 : 76-80) กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัย 4-6 ปี ว่าเด็กจะพัฒนากล้ามเนื้อมือขึ้นมาก สามารถบังคับในการวาดรูปทางเรขาคณิตได้ เช่น คน บ้าน เมื่ออายุ 6 ปี สามารถวาดรูปทรงเรขาคณิตสลับซับซ้อนได้ เช่น วาดรูปหกเหลี่ยม

2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ เป็นการแสดงออกทางอารมณ์และจิตใจ เช่น ดีใจเสียใจโดยมีการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น กรมวิชาการ (2538 : 10) ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาอารมณ์ และจิตใจของเด็กมีดังนี้

2.1 การควบคุมด้านอารมณ์

2.1.1 อายุ 3-4 ปี : ร่าเริงแจ่มใส มีความเปิดเผย เริ่มมีจินตนาการ เริ่มแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.1.2 อายุ 4-5 ปี : ร่าเริงแจ่มใส เริ่มควบคุมอารมณ์ได้บางขณะ แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

2.1.3 อายุ 5-6 ปี : ร่าเริงแจ่มใส ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีเหตุผล แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสม

2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

2.2.1 อายุ 3-4 ปี : เริ่มมีความมั่นใจในตนเอง รู้บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายรู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตนชอบ สนใจ และทำได้ เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถจากผลงานของตนเองและผู้อื่น

2.2.2 อายุ 5-6 ปี : รู้บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายรู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตนชอบ สนใจและทำได้ เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถจากผลงานของตนเองและผู้อื่น มีความมั่นใจในตนเอง มีความสุขที่จะมาโรงเรียน

2.3 คุณธรรมและจริยธรรม

2.2.1 อายุ 3-4 ปี : เริ่มแบ่งปันสิ่งของ เริ่มแสดงความรัก ความเอ็นดู เพื่อนและสัตว์เลี้ยง เริ่มปฏิบัติตามกฎกติกาต่างๆ รู้จักทำงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

2.2.2 อายุ 4-5 ปี : รู้จักให้ มีความเมตตา ปฏิบัติตามกฎกติกาของห้องเรียน เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายมากขึ้น ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ

2.2.3 อายุ 5-6 ปี : รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ช่วยเหลือผู้อื่น ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม (2537 : 21) กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาว่า เด็กเริ่มรู้จักเล่นกับเพื่อน เด็กชายชอบเล่นด้วยกันแต่มีทะเลาะกัน เด็กใกล้ชิดกับพ่อแม่ แต่พ่อแม่มีบทบาทในชีวิตเด็กมากขึ้น เด็กมีความต้องการเป็นอิสระไวต่อกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่พ่อแม่และสังคมวางไว้

3. พัฒนาการทางด้านสังคม

พัฒนาการทางด้านสังคมเป็นความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันของผู้อื่น โดยสามารถพิจารณาได้จากการช่วยเหลือตนเองในเรื่องต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับวัย และการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในการอยู่ร่วมกัน โดยเด็กในวัยนี้มุ่งพัฒนาทางสังคมเป็นหลัก กรมวิชาการ (2538 : 1) ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาทางด้านสังคมของเด็กไว้ดังนี้

3.1 การช่วยเหลือตนเอง

3.1.1 อายุ 3-4 ปี : ล้างมือได้ ดัดและถอดกระดุมขนาดใหญ่ได้ รินน้ำได้ เริ่มรู้จักใช้ห้องน้ำห้องส้วม

3.1.2 อายุ 4-5 ปี : แต่งตัวได้ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง
รู้จักทำความสะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำ

3.1.3 อายุ 5-6 ปี : รู้จักเลือกเครื่องแต่งกายของตนเองได้
และแต่งตัวได้เอง ทำความสะอาดร่างกายได้ รู้จักใช้เครื่องมือในการรับประทานอาหารได้
อย่างถูกต้อง

3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

3.2.1 อายุ 3-4 ปี : เริ่มรู้จักการเล่นร่วมกับผู้อื่น เริ่มรู้จักการรอคอย
เริ่มรู้จักการให้อภัย การขอโทษ

3.2.2 อายุ 4-5 ปี : เล่นร่วมกับเพื่อน มีความอดทนรอคอยในช่วงสั้น
เริ่มรู้จักเป็นผู้นำผู้ตาม รู้จักการให้อภัย การขอโทษ รู้จักการมีมารยาทในการอยู่ร่วมกัน

3.2.3 อายุ 5-6 ปี : เลือกเพื่อนของตนเอง รู้จักการรอคอย เป็นผู้นำ
ผู้ตามที่ดี มีมารยาทในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรับรู้
ความเข้าใจ การใช้ภาษา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กรมวิชาการ (2538 : 12) ได้กำหนดเป้าหมาย
ในการพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็กไว้ดังนี้

4.1 อายุ 3-4 ปี : บอกชื่อตนเองได้ บอกสิ่งที่ต้องการได้ รู้จักตั้งคำถาม
ที่ไหน ทำไม สามารถโต้ตอบด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ จับคินสอเขียนตามความพอใจ จับคู่มือ
ต่าง ๆ ได้ประมาณ 3-4 สี เรียงลำดับสิ่งของได้ตามขนาด เรียนรู้จากการสังเกตและเลียนแบบ
ผู้ใหญ่หรือโดยผู้ใหญ่แนะนำอธิบาย เข้าใจเปรียบเทียบขนาด เช่น ใหญ่กว่า จำแนกสิ่งต่าง ๆ
ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 วาดภาพตามความพอใจของตน เลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวต่าง ๆ
ร้องเพลง ท่องคำคล้องจองสั้น ๆ

4.2 อายุ 4-5 ปี : บอกชื่อ - นามสกุลตนเองได้ เล่าเรื่องที่พบเห็น
ได้ เขียนภาพสัญลักษณ์ตามความต้องการของตนเองได้ ซี่และบอกชื่อสีได้ประมาณ 4-6 สี
นับเลียนแบบ 1-5 ได้เรียนรู้จากการสังเกต ตำรวจ ฟังด้วยตนเอง เข้าใจความหมายของเวลา
ได้มากขึ้น เช่น เมื่อก่อนนี้ พรุ่งนี้ เข้าใจความหมายของคำเปรียบเทียบ เช่น ใหญ่ ใหญ่มาก
ใหญ่ที่สุด จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ได้ดี วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์
ของตนเองได้ เล่านิทานหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิด
สร้างสรรค์และจินตนาการได้

4.3 อายุ 5-6 ปี : บอกชื่อ – สกุล วันเกิด ที่อยู่ได้ เขียนชื่อ – นามสกุล ของตนเองได้ รู้จักตั้งคำถามที่มีเหตุผล แสดงท่าทางตามคำสั่งได้ถูกต้อง บอกและจำแนกสิ่งต่าง ๆ ได้ นับท่องจำ 1-10 ได้ จำแนกสิ่งของตามสีต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ดี เริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ จากสิ่งของที่มีอยู่ ใช้สิ่งของรอบ ๆ ตัว เป็นสิ่งสมมติในการเล่น วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการได้ เล่นบทบาทสมมติตามความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการได้

การเจริญเติบโต และการมีพัฒนาการของเด็กในวัย 3-6 ปี จะมีการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยอาศัยความอยากรู้อยากเห็น และสิ่งเร้ารอบ ๆ ตัว เป็นตัวกระตุ้นในการเรียนรู้

กมล รอดคล้าย (2539 : 2) ให้ความเห็นในเรื่องความสำคัญและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนไว้ว่า เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาเด็กให้ดีกระทำได้โดยทำให้การศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ช่วยปรับปรุงจิตใจอุปนิสัยและคุณสมบัติทางกายภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ให้ดีขึ้น นอกจากนี้การศึกษายังมีส่วนสำคัญในการสอนคนให้มีความรู้ความสามารถในการดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

จากการศึกษาแนวความคิดข้างต้นพอสรุปได้ว่า เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาเด็กจะต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงวัยก่อนเรียน เพราะเป็นการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กให้ได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บุคลิกภาพและสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา การจัดการศึกษาในระดับนี้จะประสบผลสำเร็จได้บุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก แนวทางการจัดการศึกษา วิธิตำเนินการต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี

3.3 การเรียนรู้

3.3.1 ความหมายของการเรียนรู้

คำนิยามของการเรียนรู้ที่ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับกันมากที่สุดก็คือ การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ (Baron, 1992 : 170)

จากคำนิยามข้างต้น มีประเด็นที่ควรพิจารณาในรายละเอียดดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมในที่นี้ หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจอยู่ในรูปพฤติกรรมภายนอก ซึ่งแสดงออกให้เห็นชัดเจน หรืออาจอยู่ในรูปของการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ (Potential) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในที่ไม่ได้แสดงออกให้เห็นเป็นผลการกระทำ (Performance) ในขณะนั้นก็ได้
2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่กล่าวถึงนี้ ไม่ได้หมายความว่า ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทางบวก (การเปลี่ยนแปลงที่สังคมยอมรับว่าเป็นดี) เสมอไป แต่อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงทางลบ (สังคมไม่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี) ก็ได้
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรม ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรหรือค่อนข้างถาวร ในข้อนี้ต้องการเน้นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่คงอยู่สามารถทำซ้ำ ๆ ได้ จนแน่ใจว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริง ๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะไม่ถือเป็นการเรียนรู้
4. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือศักยภาพของพฤติกรรม จะถือว่าเป็น การเรียนรู้ก็ต่อเมื่อเป็นผลมาจากประสบการณ์เท่านั้น การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น เช่น ความเจริญเติบโตหรือวุฒิภาวะ หรือเนื่องจากฤทธิ์ของยา หรือความเจ็บป่วย เมื่อย่ำ ๆ ฯลฯ ไม่ถือเป็นการเรียนรู้

3.1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีของธอร์นไคค์

ธอร์นไคค์ ได้ให้กำเนิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่แพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับกัน อย่างกว้างขวาง ทฤษฎีของเขาได้เน้นที่ความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (S) กับการตอบสนอง (R) เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่มนุษย์หรือสัตว์ได้เลือกเอา ปฏิกริยาตอบสนองเชื่อมต่อ (Connect) เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม หรือการเรียนรู้จะ เกิดขึ้นด้วยการสร้างสิ่งเชื่อมโยงหรือพันธะ (Bond) ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีพันธะระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (S-R Bond Theory) หรือทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connectionism Theory)

กฎการเรียนรู้ที่สำคัญ

ธอร์นไดค์ได้อธิบายกฎการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 กฎด้วยกัน คือ กฎความพอใจ (Law of Effect) กฎการฝึกหัด (Law of Exercise) กฎความพร้อม (Law of Readiness)

1. **กฎความพอใจ** ได้เน้นที่การสร้างแรงจูงใจ การให้รางวัลและการเสริมแรง ธอร์นไดค์ เชื่อว่า การเสริมแรงหรือรางวัลหรือความสำเร็จจะส่งเสริมการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

2. **กฎการฝึกหัด** เราจะเรียนรู้หรือจดจำได้โดยการได้กระทำหรือได้ใช้ และจะไม่เกิดการเรียนรู้ หรือจะเกิดการลืมขึ้นเมื่อไม่ได้กระทำหรือไม่ได้ใช้

3. **กฎความพร้อม** มีใจความสรุปว่า

3.1 เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วได้ทำ เขาย่อมเกิดความพอใจ

3.2 เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วไม่ได้ทำ เขาย่อมเกิดความไม่พอใจ

3.3 เมื่อบุคคลไม่พร้อมที่จะทำแต่ต้องทำ เขาย่อมเกิดความไม่พอใจ

คำว่า “พอใจ” หมายถึง ภาวะที่มนุษย์หรือสัตว์ต้องการได้รับ และจะไม่พยายามหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยง

ความพร้อมตามความหมายนี้ หมายถึงรวมถึงวุฒิภาวะทางกาย (Physical Maturation) วุฒิภาวะทางปัญญา ความรู้พื้นฐานหรือประสบการณ์เดิม และสภาพแรงจูงใจ เช่น เด็กที่พร้อมจะเรียน อ่าน ควรมีความพร้อมทางสายตาและกล้ามเนื้อ มีความพร้อมทางสมอง มีความรู้ทางภาษาพูดในส่วนที่จะสัมพันธ์กับสิ่งที่อ่าน และมีความสนใจยาวนานพอสมควร เป็นต้น (Lefrancois, 1988 : 28)

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี)

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี) มีลักษณะเฉพาะตัวและจำเป็นต้องเรียนรู้ผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย การส่งเสริมศักยภาพของเด็กโดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ และการรับความรู้ (Construct VS. Instruct) ให้ผลต่างกัน ผลจากการให้เด็กเรียนรู้จากการสร้างองค์ความรู้เป็นการสร้างพลังการเรียนรู้ที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การศึกษาที่ช่วยให้เด็กเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข ดังนั้นครูควรใช้แนวคิดในการจัดการ เรียนรู้โดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง หากมองในแง่การปฏิบัติแล้วอาจไม่ใช่สิ่งที่ทุกคนเข้าใจ คิดได้ ทำได้ เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนได้ทันทีโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ผู้บริหารและผู้สอนต้องเข้าใจว่าแนวคิดดังกล่าวเกิดจากการบูรณาการ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เช่น ขั้นตอนการพัฒนาทางจิตและสังคม (Psychosocial Stages) ของ Erikson ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ของ Piaget ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม (Social Cognitive Theory) ของ Bandura ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ที่ว่าด้วยความต้องการจำเป็นของมนุษย์ (Theory of Human Motivation) ของ Maslow และการพัฒนาเหตุผลเชิงคุณธรรม (Stages of Moral Reasoning) ของ Kohlberg เป็นต้น

นอกจากการบูรณาการทฤษฎีที่หลากหลายเข้าด้วยกันแล้ว ผู้สอนยังต้องกำหนดกรอบของมวลประสบการณ์ และสร้างกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะกับวัย ความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กรายบุคคลและรายกลุ่ม (Developmentally Appropriate Curriculum) มีความเข้าใจในการรู้วิธีประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic assessment) และใช้ระบบสะท้อนข้อมูลการสอนจากการสังเกตบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กเพื่อการวางแผนการสอนในครั้งต่อไป (Reflective Teaching)

ผู้คิดค้นและสนับสนุนแนวทฤษฎีต่อไปนี้ ได้เน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นตัวเด็กเป็นสำคัญ การศึกษาแนวทฤษฎีต่างๆ จะช่วยให้ผู้สอนเกิดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สามารถสร้างพลังการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน กลุ่มแนวคิดที่นำเสนอในที่นี้มีความเห็นที่ชัดเจนและชี้ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4 ประการคือ หลักการเรียนรู้ (principles of learning) บทบาทของครู (teacher role) บทบาทเด็ก (student role) และการจัดสภาพการเรียนรู้ (learning environment) ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. มีความเชื่อว่า เด็กทุกคนมีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้โดยอาศัยสภาพจริงที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของเด็ก
2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะกับวัยและความสามารถของเด็ก (developmentally appropriate curriculum)
3. บูรณาการเนื้อหา กิจกรรมและทักษะการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงพื้นฐานประสบการณ์ของเด็ก และขยายความคิดอย่างต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป มีความหมายและมีความสัมพันธ์กัน (integration)
4. ให้โอกาสเด็กสัมผัส ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง (manipulation)
5. ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู โดยทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิด และได้ปรับตัวทางสังคม (interaction and communication)

6. ให้เด็กมีโอกาสเลือก คิด ตัดสินใจในการทำกิจกรรม โดยมีผู้ใหญ่ให้กำลังใจ สนับสนุน (adult support)
7. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เด็กมีความคิดอิสระ และสนับสนุนความคิดริเริ่ม (child-initiated atmosphere)
8. สร้างเสริมความรู้สึกภูมิใจในการทำกิจกรรม และความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (self-esteem)
9. ติดตามสังเกตเด็ก สะท้อนข้อมูลจากการสังเกตและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic assessment)
10. ปรับเปลี่ยนบทบาทครูในฐานะผู้สอนมาเป็นผู้สังเกต (observer) ผู้เรียนรู้ (learner) และผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator)
11. ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับบทบาทของพ่อแม่และสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก (parents as teachers and partners) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 2-3)

4. บริบทโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 82 กิโลเมตร มีหมู่บ้าน 227 แห่ง เทศบาล 1 แห่ง ตำบล 14 ตำบล และมีองค์การบริหารส่วนตำบล 14 แห่ง มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 จำนวน 58 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 แห่ง และระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 55 แห่ง

4.1 จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน

ปัจจุบัน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย มีครู-อาจารย์ จำนวน 567 คน มีนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 2,258 คน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 7,780 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 1,947 คน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 11,985 คน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
เขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

ชื่อ โรงเรียน	ครู	นักเรียน	ห้องเรียน	ก่อนประถม	ประถม	มัธยมต้น
อนุบาลพยัคฆภูมิพิสัย	38	971	28	159	812	0
บ้านหนองแคน	8	130	8	33	97	0
บ้านเมืองเสือ	12	177	11	32	103	42
บ้านหนองห้าง	7	221	8	48	173	0
บ้านหนองกกหนองขาว	6	80	8	27	53	0
บ้านดง	10	229	8	56	173	0
พยัคฆภูมิพิสัย	10	126	8	31	95	0
บ้านหัวหมู	33	741	23	86	339	316
บ้านจอมพะลาน	9	205	8	43	162	0
บ้านหนองระเวียง	12	296	9	67	229	0
บ้านสระบาก	14	284	11	58	137	89
บ้านสระแคน	18	308	12	48	146	114
บ้านดงเย็น	8	132	8	28	104	0
บ้านโนนสูงดอนหลี่	8	184	8	41	143	0
บ้านหนองบัวคูสองห้อง	8	109	8	28	81	0
บ้านหนองบัวแก้ว	7	111	8	33	78	0
บ้านดงบากหนองตาเต็น	6	85	8	19	66	0
บ้านมะขมโนนสง่า	7	170	8	38	132	0
ชุมชนนาสีนวล	21	487	17	54	234	199
บ้านเหล่าน้อย	8	113	8	29	84	0
บ้านเขวาทุ่ง	13	271	11	41	144	86
บ้านเตาป่า	5	129	8	38	91	0

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ชื่อโรงเรียน	ครู	นักเรียน	ห้องเรียน	ก่อนประดม	ประดม	มัธยมต้น
บ้านน้ำสร้างหนองบะ	15	316	12	69	148	29
บ้านหนองสนมคอนคิ้ว	18	404	15	83	321	0
บ้านหนองแสง	5	94	8	23	71	0
บ้านแก่น้อย	4	51	8	11	40	0
บ้านเมืองเตา	12	278	8	58	220	0
บ้านหนองฮี	11	243	8	51	192	0
บ้านโนนบ่อ	8	198	8	39	159	0
บ้านโนนจาน	13	391	12	59	242	90
บ้านทัพป่าจิก	8	111	8	20	91	0
บ้านค่ายนุ่น โนนแคน	5	73	8	15	58	0
บ้านโนนม่วงท่าพลับพลา	15	291	11	51	185	55
บ้านโนนแคน	8	124	8	27	97	0
บ้านคอนหมี่	9	166	8	33	133	0
บ้านหนองจานบุสถาน	6	73	8	16	57	0
บ้านนาค่าย	6	113	8	33	80	0
บ้านขี้เหล็ก	9	168	8	38	130	0
บ้านโคกสะอาด	9	142	8	31	111	0
บ้านหนองฝือ	8	128	8	17	111	0
บ้านหนองแก	12	258	11	30	152	76
บ้านมะโป้	14	322	11	58	178	86
บ้านหนองนาโน	4	89	8	28	61	0
บ้านดงหัวช้าง	7	151	8	38	113	0
บ้านหนองบัวกาเหรัญ	5	80	8	17	63	0

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ชื่อโรงเรียน	ครู	นักเรียน	ห้องเรียน	ก่อนประดม	ประดม	มัธยมต้น
บ้านขามเรียน	14	380	12	55	173	152
บ้านหนองหัวเฒ่า	5	72	8	16	56	0
บ้านแก่นท้าว	10	203	8	62	141	0
บ้านเม็กดำ	24	566	18	38	156	372
บ้านเหล่า	10	484	16	80	233	171
บ้านศาลอก	8	126	8	34	92	0
บ้านหารฮี	3	49	8	15	34	0
บ้านเม็กน้อยหนองไผ่	4	76	8	21	55	0
บ้านสำโรงโคกจันทร์หอมวิทยา	7	124	8	36	88	0
บ้านโคกลำวิทยา	3	82	8	19	63	0
รวม	567	11,985	544	2,258	7,780	1,947

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549)

4.2 สภาพแวดล้อมของนักเรียน

บรรยากาศโดยทั่วไปของโรงเรียนปราสาทมณฑลภาวะเป็นพิษและเสียงรบกวน การคมนาคมสะดวกเข้า-ออกได้หลายทาง สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนร่มรื่น และร่วมเย็น อาคารสถานที่สะอาด มีน้ำดื่ม ที่สะอาด บรรยากาศทั้งในและนอกห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น วันแม่ วันพ่อ วันสำคัญทางศาสนา ได้เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และยังได้ส่งสารประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานให้แก่ผู้ปกครองทราบด้วย นอกจากนี้ยังได้จัดการประชุมผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียนทุกครั้ง

4.4 ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง

ระดับการศึกษาของผู้ปกครองจำนวน 327 คน จากนักเรียน 2,258 คน มีการศึกษาระดับประถมศึกษา 48.30% , ระดับมัธยมศึกษา 42.86% และระดับอุดมศึกษา 2.72% (โรงเรียนบ้านหัวหมู. 2548 : 3)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ชุลีพร อนุมาน (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นในการส่งเด็กเข้าเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดทุกด้าน อันดับสูงสุดแต่ละด้านคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านกิจการนักเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง มีดังต่อไปนี้ คือ ครูสอนให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ครูที่สอนนักเรียนอนุบาลแต่งกายสะอาดเรียบร้อย สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นระเบียบสวยงามร่มรื่น โรงเรียนสอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือตนเอง และผู้บริหารและครูต้อนรับผู้ปกครองด้วยไมตรีจิตที่ดี ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความคิดเห็นในด้านการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน ส่วนทางด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านกิจการนักเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง แตกต่างกัน โดยผู้ปกครองที่มีรายได้ระดับปานกลางถึงระดับสูง มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างจากผู้ที่มีรายได้ระดับต่ำกว่า

มณฑลทิศา สุจริตกุล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองโดยทั้งหมด 4 ด้านคือ

1. แนวการจัดประสบการณ์ ผู้ปกครองคาดหวังให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครู และพี่เลี้ยงคาดหวังให้มีความรักเด็กและให้ความอบอุ่นแก่เด็ก
3. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน คาดหวังให้อาคารสถานที่สวยงาม สะอาดถูกสุขลักษณะและปลอดภัย

4. ความสัมพันธ์กับชุมชนและบริการอื่น ๆ คาดหวังที่จะให้มี ปฏิสัมพันธ์
รูปแบบแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และต้องการให้โรงเรียนจัดบริการรองรับส่งเอง

สุพจน์ เบญจามฤต (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครอง
นักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน
พลุดาหลวงวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคาดหวัง
ของผู้ปกครองนักเรียน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครอง
นักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากเช่นกัน การเปรียบเทียบความ
คาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวม
และด้านการบริหารทั่วไป ด้านงานปกครองนักเรียนและด้านการบริหารอาคารสถานที่แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.5$) นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและการ
เปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนเพศชายและเพศหญิง โดยรวมและรายด้าน
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อเสนอแนะของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัด
การศึกษาได้เสนอไว้ทุกด้าน

สถล บุรารักษ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการ
จัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบูรารักษ์ อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคาดหวังให้โรงเรียนจัดแผนการสอนทุกวิชาให้
สอดคล้องกับหลักสูตร วิชา และพัฒนาการของนักเรียนโดยใช้สื่อที่ทันสมัย เน้นวิชาภาษาอังกฤษ
คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ มีการประเมินความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง นักเรียนรู้จักค้นคว้า
แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง คิดคำนวณได้รวดเร็ว มีวินัยในตนเอง
ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้มีประสิทธิภาพ มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ครุมีวุฒิทาง
การศึกษา มีคุณธรรมและสุขภาพและเสริมหลักสูตรที่พัฒนาความรู้ความสามารถ ความถนัด
ทักษะและคุณธรรม มีการตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับ
ห้องสมุด ห้องพยาบาลและห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์

2. ผู้ปกครองได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนน้อย

มณี โทธิเสน (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน
และบุคลากรในโรงเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัด
หนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

1. บุคลากรโดยส่วนรวม ผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษา และผู้ปกครองนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายปีจจัยทั้ง 7 ปีจจัย อยู่ในระดับมาก โดยมีรายช้อที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในแต่ละปีจจัย ดังนี้ ปรัชญาและ เป้าหมายของโรงเรียนมุ่งผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดกิจกรรมให้นักเรียนพัฒนาทุกด้าน บุคลากรทุกฝ่ายเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุภาพ เป็นที่ยอมรับของนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รักษาอาคารเรียนให้อยู่ในสภาพใ้การใช้การได้และสะอาดถูกต้องตาม สุขลักษณะ นำผลการประเมินคุณภาพมาเพื่อปรับปรุงบริการด้านสุขภาพอนามัยให้แก่นักเรียน สม่่าเสมอ และนักเรียนมีความสุขในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

2. บุคลากรในโรงเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนโพธิเสนวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและเป็นรายปีจจัย 6 ปีจจัย อยู่ในระดับปานกลาง และมีความพอใจอีก 1 ปีจจัยที่เหลืออยู่ในระดับมาก คือ ปีจจัยที่ 1 ปรัชญาและ เป้าหมายของโรงเรียน โดยมีรายช้อที่มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ปรัชญาและ เป้าหมายของโรงเรียนมุ่งผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

อุไรวรรณ กุลเวชกิจ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาระดับอนุบาลของโรงเรียนเอกชน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบุคลากร ด้านแนวทางการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน และด้านการให้บริการ และการอำนวยความสะดวกอื่น

2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านแนวทางการจัดประสบการณ์ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านบุคลากร และด้านการให้บริการและการอำนวยความสะดวกอื่น ไม่แตกต่างกัน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การ์เซีย (Garcia. 1986 : 3593-A) ได้ทำการศึกษาเพื่อเสนอความคิดเห็นในการวางแผนการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กอนุบาลเปอร์โตริกัน ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์คือ

1. ด้านหลักสูตร ควรสอนให้เด็กทราบถึงวัฒนธรรม และภูมิใจในความเป็นพลเมืองของประเทศตนเอง และควรจัดให้เด็กมีกิจกรรมและประสบการณ์

2. ด้านการเรียนการสอน ครูควรเป็นผู้แนะนำวิธีปฏิบัติในการเรียนและควรมีอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับความเข้าใจของเด็ก ครูควรเป็นผู้มีวุฒิทางการสอนอนุบาลโดยเฉพาะ

3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ลอรี่ อลิซเบท คาซิโอ (Lori Elizabeth Casio. 1997-A) (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2545 : 67) ได้ศึกษาการรับรู้ของผู้ปกครองที่มีต่อมาตรฐานการรับรองคุณภาพด้านการศึกษาปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองทั้งหมดเห็นว่ามาตรฐานคุณภาพของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติมีความสำคัญและมีความเห็นว่างค์ประกอบที่สำคัญที่สุดตามลำดับคือ สุขภาพและความปลอดภัย ปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรกับเด็ก การสื่อสารกับผู้ปกครอง และการบริการโภชนาการและอาหาร ตัวเลือกเด่นของ 42 องค์กรประกอบย่อยจาก 10 มาตรฐาน คือ

1. เด็กได้รับการนิเทศตลอดเวลา

2. การเตรียมสารอาหารแต่ละมื้อ

3. การทำนายความคิดของเด็ก

ประเด็นที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับคุณภาพของศูนย์ ได้แก่

1. ความแตกต่างของระดับวุฒิการศึกษาของบุคลากร

2. ความแตกต่างของระดับการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง

3. ความแตกต่างของชนิดศูนย์

นอกจากนี้ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่างกันมีการรับรู้ต่อคุณภาพไม่แตกต่างกัน

คอนเนอร์ และบิงค์ (Conner and Brink. 1999 : Web Site) ได้ศึกษาถึงผลจาก ผู้ปกครองที่มีต่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กโดยศึกษาจากครอบครัวที่พ่อแม่ มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ต้องออกไปทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาดูแลเด็ก จากการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองที่ประสบปัญหา ด้านเศรษฐกิจไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เด็ก จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากการศึกษา ระดับอนุบาลเป็นการศึกษาที่ต้องการการพุ่มพักให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีและเป็นการวางรากฐาน การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น รัฐจึงต้องกำหนดนโยบายเพื่อเข้ามาช่วยเหลือการพัฒนาความรู้ ความสามารถของเด็ก การแก้ปัญหา ก็คือให้มีการจัดตั้งสถานที่ดูแลเด็กอย่างหลากหลาย โดยจัด ให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลเด็ก หรืออาจใช้ญาติมิตรหรือบุคคลใกล้ชิดที่ได้รับอนุญาตให้ ดำเนินการได้

ทูลเนอร์ (Turner. 1999 : Web Site) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กโดยการสอน แบบมีเด็กเป็นศูนย์กลางและดนตรี จากการศึกษาพบว่า เป็นการให้พื้นฐานทั่วไปในด้านการ เรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมุ่งประเด็นไปที่หลักเกณฑ์ เช่น “เวลาอันมีความสำคัญ” และการ เล่นของเด็กก่อนวัยเรียนสามารถนำเอาแบบฝึกหัดทางดนตรีแบบมีเด็กเป็นศูนย์กลางมาใช้ได้ ทั้งยังพิจารณาถึงแนวคิดที่แตกต่างกันของศูนย์ดนตรีแต่ละแห่ง และพิจารณาด้านกิจกรรมสำหรับ ครูที่มีความสนใจที่จะพัฒนาชั้นเรียนดนตรีแบบมีเด็กเป็นศูนย์กลาง (CMK) ด้วย

เดน (Den. 2000 : Web Site) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษามาตรการด้านความปลอดภัย และแนวทางการป้องกันในเด็กระดับปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า นอกจากการจัดสาระการเรียนรู้ ในระดับปฐมวัยแล้ว ความปลอดภัยก็ไม่อาจมองข้ามซึ่งความปลอดภัยดังกล่าวมิได้หมายถึง อุบัติเหตุทั่วไปเท่านั้นแต่ยังหมายถึงความมั่นคงต่อจิตใจอีกด้วย โดยเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้อง รอบตัวเด็กผู้เชี่ยวชาญได้ให้แนวคิดไว้ว่าควรมีการออกแบบการสอนที่ปลอดภัย เมื่อเด็กมีปัญหา ควรมีการรักษาอย่างเป็นระบบและควรมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการวางแผนจัดหลักสูตรความ ปลอดภัยในสถานศึกษาอีกด้วย

เออร์เมนพาวส์, เพ็ตต้า และเทสโซกิลิดิส (Armenopoulos, Petts and Tenzoglidis. 2001 : Web Site) ได้ทำการศึกษาและวางแผนกำหนดหลักสูตรร่วมกันในเมลเบิต มหาวิทยาลัย วิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย ถึงการจัดการหลักสูตรโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้ จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เด็กรู้จักพัฒนาความสามารถของตนเองตามธรรมชาติ มีการมอบ รางวัลแก่เด็กที่มีพัฒนาการเป็นเลิศ หลักสูตรการยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ร่วมกับ ธรรมชาตินี้ เป็นหลักสูตรพิเศษที่จัดทำขึ้นและจะได้นำหลักสูตรดังกล่าวไปใช้ ในการพัฒนาเด็ก ต่อไป

เซนเตอร์ (Santer. 2001 : Web Stie) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดหลักสูตรสำหรับเด็กอนุบาล ผลการศึกษาของสำนักงานการศึกษาและการบริการสำหรับเด็ก พบว่า การสังเกตพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกในแต่ละวันแล้วนำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดหลักสูตร จะทำให้การจัดหลักสูตรเป็นไปในทิศทางที่สัมพันธ์กับตัวเด็ก ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยธรรมชาติจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กในอนาคตต่อไป

จากผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคาดหวังให้โรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพราะเป็นการศึกษาที่ต้องการการฟูมฟักให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีและเป็นการวางรากฐานการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ยังต้องการให้รัฐกำหนดนโยบายเพื่อเข้ามาช่วยเหลือการพัฒนาความรู้ความสามารถของเด็ก เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้อย่างมีความสุข จากงานวิจัยดังกล่าวได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดโดยใช้ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการเพื่อทราบความพร้อมของโรงเรียนในการบริหารจัดการศึกษาขั้นปฐมวัย ในเรื่องเกี่ยวกับ 4M หรือ 4 ด้าน อันได้แก่ (1) ด้านบุคลากร (Man) (2) ด้านงบประมาณ (Money) (3) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม (Material) (4) ด้านการบริหารงานทั่วไป (Management) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มหาสารคามเขต 2 อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ตลอดจนผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนและในสังกัดอื่น รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลหรือปฐมวัยและผู้สนใจทั่วไปด้วย